

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ РУМУНІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті висвітлюються перспективи розвитку вищої освіти Румунії в контексті євроінтеграційних процесів. Автор розглядає сутнісні характеристики напрямку розвитку румунської вищої освіти та її співвідношення до інших країн європейського освітнього простору.

Ключові слова: Болонський процес, євроінтеграція, вища освіта, європейська рамка кваліфікацій.

В статье освещаются перспективы развития высшего образования Румынии в контексте евроинтеграционных процессов. Автор рассматривает существенные характеристики направления развития румынского высшего образования и его соотношение к другим странам европейского образовательного пространства.

Ключевые слова: Болонский процесс, евроинтеграция, высшее образование, европейская рамка кваліфікацій.

The article highlights the prospects of higher education in Romania in the context of European integration processes. Author considers characteristics of direction of Romanian higher education and its relationship to other countries of the European educational area.

Key words: Bologna process, European integration, higher education, European Qualifications Framework.

Актуальність дослідження. Процеси європейської інтеграції охоплюють все більше сфер життєдіяльності, в тому числі вищу освіту. На європейському рівні у реалізації Болонського процесу, румунська вища освіта набула позитивних зрушень. За даними звіту з впровадження Болонського процесу, підготованого для конференції міністрів освіти європейських країн у Льовені 2009 року, Румунія досягла ступеня "чудової продуктивності" у восьми з дванадцяти показників вимірювання ступеня реалізації Болонського процесу. До цих восьми індикаторів належать: ступінь впровадження першого і другого університетських циклів; ступінь участі студентів в дворівневій системі вищої освіти; ступінь, в якій була розроблена зовнішня система контролю якості; ступінь доступу на другий цикл наукових досліджень; ступінь участі студентів у процесі забезпечення якості; ступінь реалізації додатка до диплому; ступінь здійснення на національному рівні європейських стандартів якості, що відповідають Європейському простору вищої освіти; ступінь реалізації Лісабонської Конвенції про визнання дипломів і сертифікатів, отриманих у вищій освіті в країнах Європи.

Крім того, Румунія досягла значного прогресу з точки зору ступеня міжнародної участі в забезпеченні якості освіти та реалізації ECTS. Тому, на нашу думку, для України досить актуальним стане досвід Румунії. Отже, **метою статті** є розгляд сутнісних характеристик розвитку румунської вищої освіти та її співвідношення до інших країн європейського освітнього простору.

Низка досліджень присвячена інтегративним процесам у європейському освітньому просторі, зокрема таких вітчизняних дослідників: С. Вербицька, О. Матвієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва; російських дослідників: В. Байденко, М. Ларіонова, Г. Лукічова, Л. Шпаковська, Г. Яровой; європейських дослідників: Н. Ван Варгез, М. Ван дер Венде, С. Вудфілд, П. Згага, П. Маассен, У. Тішлер, та румунських вчених, таких, як Сільвія Флоаря, Елена-Крістіна Морега, Георгій Руснак, Даніель Давід, Іон Міхайлєску. Дослідники розглядали у своїх працях розвиток теоретичних засад у напрямку входження європейських країн в Болонський процес.

Нові горизонти розвитку Болонського процесу були представлені на Конференції: «Болонський процес – Європейський простір вищої освіти», в якій прийняли участь міністри, відповідальні за вищу освіту у 47 країнах Європейського простору. Вони зустрілися в Бухаресті 26 та 27 квітня 2012 року, щоб розглянути досягнення Болонського процесу та домовитися про майбутні пріоритети ЄПВО (Європейського простору вищої освіти), що вилилося в Бухарестське Комюніке. Серед розглянутих питань мали місце такі:

- ✓ глобальна мобільність студентської молоді;
- ✓ глобальні і регіональні підходи до забезпечення якості;
- ✓ проведення реформ у вищій освіті для підвищення конкурентоздатності випускників ВНЗ на ринку праці[1].

Відповідно ключовими цілями, що були сформульовані міністрами стали: забезпечення якісної вищої освіти, покращення спроможності випускників до працевлаштування та посилення мобільності.

За результатами зустрічі підписано Бухарестське комюніке «Використання всього потенціалу – Консолідація Європейського простору вищої освіти». У межах комюніке були обумовлені напрями інвестицій у вищу освіту з огляду на теперішню ситуацію, коли Європа переживає фінансово-економічну кризу, що робить перспективи працевлаштування випускників більш невизначеними. З огляду на це, міністри зобов'язалися забезпечувати найвищий можливий рівень фінансування вищої освіти та підтримувати вищі навчальні заклади у забезпеченні потреб держави у висококваліфікованих, професійно-мобільних, конкурентоспроможних фахівців із творчим потенціалом, професійним мисленням та широким світоглядом, необхідних для стійкого економічного розвитку. Відповідно до таких завдань міністри взяли на себе відповідальність у співпраці в зазначеному напрямі, щоб зменшити рівень безробіття серед молоді. Актуальним залишається питання підтвердження міністрами своїх зобов'язань підтримувати

відповідальність держав за вищу освіту та визнання необхідності відкрити діалог щодо фінансування та управління у вищій освіті. Важливим є також подальший розвиток належних інструментів фінансування заради досягнення цілей Болонського процесу [2]. Скажімо, в Румунії за законом щорічне виконання бюджету державних вищих навчальних закладів повинно бути оприлюднене на офіційному сайті університету. Кожен університет повинен встановити внутрішній аудит, відповідальністю якого є моніторинг фінансової діяльності та виявлення будь-яких порушень чинного законодавства. Фінансування румунської вищої освіти може забезпечуватись як і Міністерством освіти, науки, молоді та спорту Румунії (MECTS), так і договірними внесками з інших міністерств, в основному для тих фахівців, які відповідають на запит міністерства, а також з інших джерел, у тому числі іноземних кредитів і фінансової допомоги. Передбачуваний обсяг національного вкладу в період 2011-2012 років і коштів ЄС, що виділяються на проекти MECTS і програми у галузі вищої освіти показано в таблиці 1[4].

Таблиця 1. Глобальна фінансова підтримка вищої освіти, що забезпечується фондами MECTS і ЄС (млн. леїв).

Рік	Бюджетні асигнування	Фінансування з різних джерел	Фінансування ЄС
2011	2,035	2,448	908
2012	2,076	2,557	944

Маючи на меті розвинути соціальний вимір вищої освіти, зменшити нерівність і забезпечити рівноцінні послуги підтримки для студентів різних національностей було запропоновано спрямувати зусилля на групи, що недостатньо представлені у вищих навчальних закладах, оскільки за принципами Болонського процесу основна частина вступників і випускників вищих навчальних закладів повинна відображати різноманітність населення Європи.

Підкреслимо, що учасники комюніке зобов'язалися сприяти «студентоцентрованому», тобто орієнтованому на студента навчанню у вищій освіті, що відзначається інноваційними методами викладання через залучення їх до активної участі в процесі оволодіння знаннями. В зв'язку з цим адміністраціям, студентам, викладачам та працівникам ВНЗ потрібно сприяти розвитку робочого та навчального середовища, що створить оптимальні умови для навчально-виховного процесу.

Зокрема, як зазначалося, одним із головних питань комюніке було забезпечення якісної вищої освіти та розширення доступу до неї, що є передумовою суспільного прогресу і економічного розвитку. В зв'язку з цим актуальним стало рішення вжити заходів на національному рівні з розширення загального доступу до якісної вищої освіти. Це підвищить кількість випускників та забезпечить їх просування в професійній діяльності у всіх країнах ЄПВО.

Оскільки чималу роль у підвищенні привабливості та конкурентоспроможності пропозицій ЄПВО грає забезпечення якості освіти, то це зумовило зобов'язання міністрів підтримувати відповідальність держави за її забезпечення шляхом визнання звітів групи Е 4 – ENQA (Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти), ESU (Європейський студентський союз), EUA (Асоціація європейських університетів) та EURASHE (Європейська асоціація інституцій вищої освіти), із запровадження та застосування «Європейських

стандартів та рекомендацій із забезпечення якості» (ESG) та перегляду цих стандартів з метою удосконалення їх зрозумілості та придатності, включаючи їх сферу застосування [1]. Перегляд стандартів повинен ґрунтуватися на початковій пропозиції, яку має підготувати група E4 разом з Організацією міжнародної освіти (Education International), Конфедерацією європейського бізнесу (BUSINESSEUROPE) та Європейським реєстром забезпечення якості у вищій освіті (European Quality Assurance Register for Higher Education, EQAR), що буде представлена для розгляду Групі супроводу Болонського процесу (Bologna Follow-Up Group). В Румунії до органів, що увійшли в партнерство, спрямоване на реалізацію Болонської системи відносяться: Міністерство освіти, досліджень та молоді, спираючись на свої консультативні органи: Національна рада з фінансування вищої освіти (CNFIS), Національна рада з досліджень в галузі вищої Освіти (CNCSIS); Румунське Агентство з забезпечення якості (ARACIS), Національне агентство з кваліфікацій у галузі вищої освіти і партнерства з соціально-економічним середовищем (ACPART) та Рада Румунських Ректорів, у тісній співпраці з вищими навчальними закладами та студентськими спілками.

Бухарестським Комюніке також надано підтримку зовнішньому оцінюванню EQAR. Агенціям із забезпечення якості освіти, запропоновано звертатися за реєстрацією, до цього органу, що надасть можливість їм здійснювати свою діяльність в усьому ЄПВО, дотримуючись при цьому національних вимог. Зокрема, було прийнято рішення визнавати рішення агенцій, зареєстрованих EQAR, щодо забезпечення якості за програмами спільних (joint degree) і подвійних (double degree) дипломів. Позитивні результати аудиту допомогли Румунському Агентству із забезпечення якості освіти (ARACIS) з моніторингу якості освіти у досягненні повного членства ENQA (Європейська асоціація гарантії якості вищої освіти). Особливим досягненням стало те, що ARACIS отримав членство в Європейському Реєстрі забезпечення якості (EQAR). Станом на вересень 2009 року, Румунське Агентство щодо забезпечення якості вищої освіти (ARACIS), є членом Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти (ENQA), внесеним в Європейський Реєстр із забезпечення якості вищої освіти (EQAR). Дане агентство із забезпечення якості освіти, відповідно до Постанови Уряду Румунії № 75/2005, враховує три основні галузі: інституційного потенціалу, інституційної ефективності та якості управління.

Ще одним важливим питанням цієї зустрічі стало покращення здатності до працевлаштування задля задоволення потреб Європи. Нині спектр фахових знань, умінь і навичок представника будь-якої суспільно значущої професії значно розширився. Від спеціаліста сьогодні вимагають різноманітні знання не лише у певній галузі, але й у суміжних сферах [3]. Сьогодні випускники повинні поєднувати наскрізні, мультидисциплінарні та інноваційні навички і компетентності з сучасними спеціальними професійними знаннями, що надає можливість їм задовольняти більш широкі потреби суспільства та ринку праці. З огляду на такі міркування характерними є прагнення вдосконалити можливості до працевлаштування та особистісного й професійного розвитку випускників протягом усієї їх кар'єри. Це, в свою чергу, буде сприяти покращенню співпраці між роботодавцями, студентами та вищими навчальними закладами. Важливу роль мають відіграти інноваційні навчальні програми, що допоможуть підвищити інноваційний, підприємницький та дослідницький потенціал випускників.

На конференції було звернено увагу на те, що Болонський процес як регіональний прояв інтернаціоналізації освіти потребує більш активного розроблення рамок кваліфікацій, оскільки вони надають прозорості і дають можливість системам вищої освіти стати більш відкритими та гнучкими. Безсумнівним є те, що реалізація всіх прерогатив рамок кваліфікацій на практиці може виявитися дещо проблематичною. Розвиток рамок кваліфікацій повинен проходити таким чином, щоб вони стали повсякденною реальністю для студентів, працівників та роботодавців. Однак, варто зауважити, що окремі країни нашо́вхуються на труднощі у наданні остаточної форми національним рамкам та забезпеченні сумісності з Рамкою кваліфікацій ЄПВО (QF-EHEA) до кінця 2012 року. Даним країнам потрібно подвоїти зусилля і скористатися перевагами підтримки та досвіду інших, щоб досягнути цієї мети [2]. Відображення Румунії на європейському рівні, з точки зору реалізації принципів Болонського процесу представлено успішною реалізацією національної рамки кваліфікацій у галузі вищої освіти, де спершу спостерігались певні труднощі. У 2005 році АСПАРТ (Національне агентство з кваліфікацій в галузі вищої освіти і партнерства з Економічним і соціальним комітетом) став національним органом розробки та адміністрування національної рамки кваліфікацій у галузі вищої освіти. Агентство розробило власну методологію для розподілу кваліфікацій, що присвоювалася кожному з трьох циклів. Самостійна сертифікація є безперервним процесом, тому Рада Європи запропонувала через CDESR (Керівний комітет з вищої освіти та досліджень) продовжити термін для затвердження Національної рамки кваліфікацій до 2012 року в більшості з 47 країн, котрі беруть участь в Болонському процесі.

Аналіз наукової літератури з теми дослідження засвідчив, що спільне розуміння рівнів рамок кваліфікацій країнами учасницями Болонського процесу є суттєвим для визнання як академічних, так і професійних цілей. У матеріалах Бухарестського комюніке зазначається, що кваліфікації по закінченні школи, що дають доступ до вищої освіти, будуть вважатися четвертим рівнем Європейської рамки кваліфікацій (ЄРК) (European Qualifications Framework, EQF) або еквівалентними рівнями для тих країн, де EQF не є обов'язковою, де натомість вони включені до Національних рамок кваліфікацій. У подальшому голови ЄВПО планують: співвіднести кваліфікації першого, другого та третього циклів до 6, 7 та 8 рівнів EQF відповідно або до еквівалентних рівнів для країн, де EQF не є обов'язковою; розглянути, як QF-EHEA може враховувати кваліфікації короткого циклу (5 рівень EQF) та сприяти використанню QF-EHEA для прив'язки цих кваліфікацій, де вони існують, до національних умов[2].

Особливої уваги заслуговує питання посилення мобільності для кращого навчання. Навчальна мобільність є необхідною для забезпечення якості вищої освіти, покращення здатності до працевлаштування студентів та розширення міжнародного співробітництва як усередині ЄПВО, так і за його межами. Прийняття стратегії «Мобільності для кращого навчання» як доповнення до реалізації мети мобільності стало невід'ємною частиною прагнень до сприяння інтернаціоналізації в усій вищій освіті.

Достатня фінансова підтримка студентів є суттєвою для забезпечення рівного доступу та можливостей мобільності, тому доречним стало зобов'язання міністрів у повній можливості переносу національних грантів та позичок по всьому

ЄПВО та їх заклик до Європейського Союзу підтримати це прагнення у своїй політиці. Чесне академічне і професійне визнання, в тому числі визнання неформального навчання, знаходиться в центрі уваги ЄПВО, оскільки це несе пряму користь для академічної мобільності студентів, визнання підвищує шанси професійної мобільності для випускників та представляє адекватну міру досягнутого ступеня зближення та довіри. Відповідно, потрібно усунути перешкоди, що гальмують ефективно і належно визнання результатів навчання та готові співпрацювати в напрямі автоматичного визнання порівнюваних академічних ступенів як довготермінової цілі ЄПВО, ґрунтуючись на інструментах Болонської системи шляхом перегляду національного законодавства в світлі його відповідності Лісабонській конвенції про визнання (Lisbon Recognition Convention). Цьому буде сприяти впровадження Посібника Європейського простору визнання (ЄПВ) (European Area of Recognition, EAR) та використання його як набору рекомендацій для визнання іноземних кваліфікацій, а також співпраця вищих навчальних закладів та агенцій з забезпечення якості оцінки.

В Румунії Національний центр визнання та еквівалентності диплому (CNRED) створено Урядовим рішенням № 49/1999, який є контактною точкою для професійного визнання і спрощує процедури визнання ступенів і періодів навчання, забезпечення еквівалентності середньої та вищої освіти, визнання періодів навчання та сертифікатів, що підтверджують це, визнання професійної кваліфікації, видачі віз для навчання за кордоном і т.д. CNRED є компетентним органом академічного визнання дипломів румунських громадян, котрі навчаються за кордоном, відповідно до Лісабонської конвенції про взаємне визнання двосторонніх угод та документів про освіту. На рівні вищої освіти, визнання робиться для першого та другого ступенів; третій ступінь (докторантура) навчання повинно бути визнаним Радою з вчених звань, підтвердження дипломів та сертифікатів (CNATCDU). Особливе значення в процесі визнання має сумісність досліджень заявника з румунськими навчальними програмами та академічною або професійною кваліфікацією, зокрема щодо: статусу вузу котрий видав диплом, рівня диплому, кількості навчальних років або накопичення ECTS, спеціалізації, навчального плану або навантаження, або додатку до диплому і професійної кваліфікації. На основі двосторонніх угод визнання навчання, диплому або сертифікату робиться автоматично.

З огляду на те, що співпраця з іншими регіонами світу та міжнародна відкритість є ключовими факторами розвитку ЄПВО, то перспективним можна вважати дослідження глобального розуміння цілей та принципів ЄПВО згідно з стратегічними пріоритетами, встановленими стратегією щодо «ЄПВО у глобальному оточенні» 2007 р. Представниками міністерств були проголошені зобов'язання оцінити впровадження стратегії до 2015 р. з метою забезпечення керівних рекомендацій для подальшого розвитку інтернаціоналізації, тому у подальшому Болонський політичний форум (Bologna Policy Forum) триватиме як можливість діалогу, а його формат буде надалі розвиватися у просторі глобального партнерства.

У цілому ж, за результатами комюніке було умовлено докласти зусиль, щоб зробити систему вищої освіти більш зрозумілою для громадськості, а особливо для студентів і роботодавців; підтримувати покращення існуючих та розроблення нових інструментів прозорості, щоб зробити їх більш керованими користувачами

та обґрунтувати їх емпіричними даними; розвиток системи добровільного колегіального навчання, оскільки це допоможе оцінити рівень упровадження Болонських реформ та відповідати на виклики, що постають перед Європейською вищою освітою; провести моніторинг упровадження реформ та доповісти про його результати у 2015 р. На основі підсумованих результатів та відповідно до основних цілей ЄВПО на національному рівні були встановлені пріоритети діяльності державних органів управління освітою та ВНЗ до 2015 року.

Проаналізовані нами основні напрями перспектив розвитку вищої освіти Румунії в контексті євроінтеграційних процесів вказують на основні проблемні питання впровадження Національної рамки кваліфікацій, ЄКТС і Додатка до диплома європейського зразка.

Висновки. Підсумовуючи викладений матеріал, зазначимо, що нагальною потребою для реалізації встановлених перспектив є організація семінарів із залученням відповідних національних експертів для координаторів ЄКТС або осіб, відповідальних за видачу додатка до диплома європейського зразка, з питань оформлення ключових документів ЄКТС та Додатка до диплома європейського зразка; організації семінарів із залученням міжнародних експертів для представників ВНЗ, відповідальних за формулювання стандартів вищих навчальних закладів, начальників навчальних частин, викладачів з питань формулювання результатів навчання для цілей програм підготовки та окремих модулів або дисциплін.

Література:

1. Степко М.Ф. Виступ на семінарі для координаторів ЄКТС, 20.09.2012р. «Розвиток болонського процесу протягом 2000-2011 рр. і завдання на період до 2020 р.».
2. Бухарестське комюніке «Використання нашого потенціалу з найбільшою користю: консолідація Європейського простору вищої освіти» [http://www.ehea.info/Uploads/\(1\)/Bucharest%20Communique%202012\(2\).pdf](http://www.ehea.info/Uploads/(1)/Bucharest%20Communique%202012(2).pdf)
3. Н.В. Артикуца «Освітні інновації у контексті євро інтеграційних процесів».
4. Silvia Florea and Peter J. Wells, Higher education in Romania, Bucharest, 2011. UNESCO-CEPES